

قرا بادین

مجمع الحوامع و ذخائر التراکیب

(قرا بادین کبیر)

حکیم عقیلی خراسانی

جلد اول

مقدمه:

دکتر محمود خدا دوست

به کوشش:

رشید نقی

سرشناسه	: عقیلی علوی شیرازی، محمدحسین بن محمدهادی، قرن ۱۲ ق.
عنوان و نام پدیدآور	: قراپادین مجمع الجوامع و ذخائر التراکیب (قراپادین کبیر) / عقیلی خراسانی؛ به کوشش رشید تفقّد؛ مقدمه محمود خدادوست.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات المعی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲ ج: جدول.
شابک	: دوره: 978-600-7658-48-2 ج: ۱، 978-600-7658-46-8 ج: ۲، 978-600-7658-47-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: داروسازی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴، century Pharmacy -- Early works to 20th
موضوع	: داروشناسی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴، century Pharmacology -- Early works to 20th
موضوع	: پزشکی سنتی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴، century Traditional medicine -- Early works to 20
شناسه افزوده	: تفقّد، رشید، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده	: خدادوست، محمود، ۱۳۴۵ - مقدمه‌نویس
رده‌بندی کتبی	: ۱۳۹۷ ق/ع/۷۸/RS
رده‌بندی ی. بی	: ۶۱۵/۱
شماره شابک ملی	: ۵۱۳۸۵۵۹

انستیتوت ملی

نشانی: بلوار کشاورز، بان عبدالله زاده، کوچه زیبا، پلاک ۴۰

تلفن: ۰۲۱-۱۹۵۳۴۰۱

نام کتاب:	قراپادین مجمع الجوامع و ذخائر التراکیب (قراپادین کبیر)، جلد اول
نگاشته:	حکیم عقیلی خراسانی
به کوشش:	رشید تفقّد
مقدمه:	دکتر محمود خدادوست
ناشر:	المعی
توبیت چاپ:	اول، ۱۳۹۷
لیتوگرافی:	زاویه نور
چاپ:	دانش پژوه
صحافی:	آفرینش
شمارگان:	۶۰۰ نسخه
بهای دوره:	۱۵۰۰۰ تومان
شابک جلد اول:	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۵۸-۴۶-۸
شابک دوره:	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۵۸-۴۸-۲

حق چاپ محفوظ است.

استفاده از ظرفیت طب سنتی و مکمل در نظام سلامت از حدود سال ۱۹۷۸ میلادی مورد تأکید سازمان بهداشت جهانی بوده و هست. در استراتژی تدوین شده این سازمان، به کشورهای عضو، توصیه و تکلیف شده که خدمات طب سنتی کشور خود را به دلایلی از قبیل: ریشه‌دار بودن در فرهنگ و باورهای مردم، سهولت دسترسی و ارزان‌تر بودن خدمات آن، در نظام سلامت ادغام کنند و از این ظرفیت بالقوه بومی کشور خود که قابلیت پذیرش بیشتری دارد، برای ارتقاء سطح سلامت جامعه و درمان مردم استفاده کنند. در سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری، در بند ۱۲، «بازشناسی، تبیین، ترویج، توسعه و نهادینه نمودن طب سنتی ایران» آمده است.

از سویی دیگر، در بند چ ماده ۷۴ قانون برنامه ششم توسعه، «به منظور تحقق بند (۱۲) سیاست‌های کلی سلامت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان متولی امر طب سنتی ایرانی - اسلامی و مکمل موظف است نسبت به ادغام خدمات تأیید شده طب سنتی ایرانی - اسلامی در نظام سلامت و همچنین ماندگاری توسعه ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی و درمانی این حوزه اقدام نماید»، به صراحت به این مهم داخل و تولید سلامت مکلف به ادغام خدمات طب ایرانی در نظام سلامت شده است. بدیهی است که تحقق این مهم زمانی میسر است که همه دست‌اندرکاران نظام سلامت با آموزه‌های طب ایرانی آشنا شده و قابلیت‌ها و توانمندی‌های آن را بدانند تا بتوانند در محدوده فعالیت خود در کنار طب رایج، از این ظرفیت استفاده کنند.

طب ایرانی میراث گرانقدر پزشکی نیاکان ما بود و از نظرات دانشمندان بزرگ ایران در طول قرن‌ها نشأت گرفته و در قالب یک مکتب علمی ساختارمند و پویا تدوین شده است. بنابراین با وجود گنجینه عظیم طب ایرانی، استفاده از جایگاه آن در حفظ سلامتی، شناخت بیماری‌ها و درمان ضروری است. علی‌رغم اینکه طب ایرانی دارای منابع بسیار غنی در اکثر رشته‌های علوم پزشکی است، اما بدلیل اینکه عمده‌ی این منابع نسخه خطی بوده و تصاویر بدلیل گذشت زمان زیادی از تحریر آن‌ها و شرایط نامناسب نگهداری و ... نسخه‌ها دارای نواقص زیادی می‌باشند، طبیعتاً برای تسهیل استفاده از این منابع گران سنگ توسط دستیاران دکترای تخصصی داروسازی و طب ایرانی، علاقمندان، پژوهشگران حوزه طب ایرانی، لازم است اساتید برجسته نسخه‌شناسی، نسبت به یافتن نسخ متعدد از یک منبع معتبر و مقابله و تطبیق نسخ، اصلاح، بازنویسی، ویرایش و ... آن‌ها اقدام نمایند. کتاب حاضر تحت عنوان "قربادین کبیر" نوشته حکیم عقیلی علوی خراسانی شیرازی که یکی از برجسته‌ترین منابع این حکیم نامی در حوزه داروسازی طب ایرانی است، که توسط استاد برجسته، توانمند و علاقمند به تاریخ تمدن کشور عزیزمان ایران جناب آقای رشید تفقد که بدون چشمداشت مادی اقدام به تصحیح، مقابله، بازنویسی و نگارش این مجموعه ارزشمند نموده است و پس از آن سرکار خانم المعی مدیر انتشارات المعی کما فی السابق با همت والایی نسبت به چاپ و نشر این مجموعه

فاخر اقدام نموده است، انشالله این اقدام مبارک مرضی رضای خدا و گامی در معرفی توانمندی طب ایرانی ونمایان نمودن برگ زرین دیگری از تاریخ تمدن ایران اسلامی بوده و دستیاران، اساتید، علاقمندان به داروسازی و طب ایرانی از این مجموعه به نحو شایسته‌ای مستفید شوند. انشاءالله

دکتر محمود خدادوست

مشاور وزیر و مدیر کل دفتر طب ایرانی
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

www.ketab.ir

فهرست جلد اول

- دیباجه مؤلف ۳۱
- مقدمه در بیان امری چند که اطلاع بدانها پیش از شروع در مقصود ضروری است در ضمن بیست
- فصل و ذیلی ۳۲
- فصل اول در بیان غذا و دوا و ذوالخاصیه از فادزهر و سم و دوی مسهل و ملین و اقسام هر یک ... ۳۳
- روح طبی / ذوالخاصیه / غذای مطلق / دوی مطلق / غذای دوائی / دواز / غذایی / صالح الکیموس / فاسد الکیموس / لطیف / ثقیف / متوسط بینهما / کثیر الغذاء و قليل الغذاء / متوسط بینهما / جید / ردی / غذاء ذوالخاصیه / دواء ذوالخاصیه / دوائی ذوالخاصیه / سم مطلق / دوی سمی / غذای سمی / غذای دوائی سمی / دوی مسهل ذوالخاصیه / دوا / مسهل / دوی ملین
- فصل دوم در بیان مرکب القوی ذوالخاصیه نائیب هر یک از آنها ۳۰
- افعال محسوسه ادویه / فعل محسوس مزاج / اثر / کیفیت ثانوی / متوافقه القوة / متضاده القوة / بقای صغر عنصریه / مرکب القوی / تام التركيب / ناقص التركيب / رطوبت فضلیه / ذوالخاصیه / تاثیر فادزهر و تریاق / فایده [اطلاق اسم فادزهر]
- فصل سوم در بیان مزاج و اقسام امزجه و معرفت درجات آنها ۴۲
- مزاج / عناصر / فاعله / منفعله / اقسام امزجه / کیفیت / کیفیت معرفت درجات ادویه و مراتب آنها / معتدل / درجه اولی / درجه ثانی / درجه ثالث / درجه رابع / هر یک از درجات را سه مرتبه / فایده عدم تجاوز حار رطب از درجه اول / اولی اصلی طبیعی / ثانوی صناعی / تام التركيب / غیر تام التركيب
- فصل چهارم در بیان طرق معرفت امزجه ادویه و اغذیه به تجربه و قیاس ۴۶
- در تجربه چند شرط مرعی باید داشت / طریق معرفت امزجه ادویه و اغذیه به قیاس / سرعت استحاله و بطوء / سرعت جمود و بطوء / طعم / رایحه / لون / استدلال مأخوذ از افعال دوا
- فصل پنجم در بیان احتیاج به ترکیب ادویه ۵۵
- مرض مفرد / علل احتیاج به ترکیب / فایده [اختلاف نسبی در مقدار شربت]
- فصل ششم در بیان کیفیت ترکیب ادویه و استخراج مقدار شربت آنها ۶۱
- فایده [عدم جواز تصرف در اصل و عمود]
- فصل هفتم در بیان معرفت درجات امزجه ادویه مرکبه و طرق استخراج آنها ۶۲
- تخمینی بودن اکثر مقادیر شربات
- فصل هشتم در بیان طریق استخراج مقادیر شربات مرکبات ۶۵
- فصل نهم در بیان اعمار بعض ادویه مفرده بالاجمال و الاختصار ۶۵
- معذنی / فایده / ادویه نباتیه / ادویه حیوانیه
- فصل دهم در بیان زمان ادراک و مدت اعمار ادویه مرکبه ۶۷
- فصل یازدهم در بیان سبب اختلاف اقوال اطبا در ماهیت و خواص ادویه ۶۹
- نوع دوازدهم در بیان طریقه اخذ ادویه و حفظ و صیانت آنرا ۶۹
- معادی / ماه / الزجاج / نباتی / ادویه حیوانیه / دستور حفظ زرب حیات / دستور حفظ پیله و مغز حیوانات که متمغن گردند / دستور حفظ سایر ادویه
- فصل سیزدهم در بیان آداب طعام خوردن و آب نوشیدن و اطعمه که آنها با هم مناسب نیست ۷۲
- فصل چهاردهم در بیان احراق ادویه و تحمیس تشویه و قلی و تدبیر و غسل و احکام آنها ۷۴
- احراق ادویه / تکلیس / تشویه / تحمیس / تقلیه / تدبیر / اصلاح / تغسیل
- فصل پانزدهم در بیان معرفت افعال ادویه مفرده و خواص آنها و بعضی اصطلاحات طبیه ۷۹
- افعال کلیه / افعال جزئیه / اکال / جالی / جاذب / جامد / حالق / حکاک / خاتم / دابق / رادع / ردع / عاصر / غسال / قاتل / قاشر / کاوی / کاسر الریاح / لاذع / لزج / مبرد / مبهی / مجفف / مجمد / محرق / محکک / محلل / محمرا / مخدر / مخشن / مدر / مدمل / مرخی / مرطب / مرقق /

لعوق / لیف

حرف المیم: مالی / مایع / میروء / مر / مروخ / مزاول /
مسبت / مسکر / مسوح / مسیح / مصول / مضغ / مضمضه /
معقف / مغسول / مفرق / منتن / منخول
حرف النون: ناشف / نیطی / نجم / نشاره / نشوق / نضوح /

نطول / نفاع / نفوخ / نقوع

حرف الواو: وثب / وثی / وغره / وقود / وهن

حرف الهاء: هاضم / هتك / هش

حرف الباء: یافوخ

فصل هفدهم در بیان حدود امراض به ترتیب

حروف تهجی ٩٠

آدر / آخذه / آكله / آكله الفم / آمه / ابرقلسا / ابرده / ایرش /
ابریه / ابیطراوس / ابنه / ابورسما / ابویلقسیا / ابیلیمیا /
آتشک / الاتساع / احتباس / احتواء الرطوبة على القلب /
الاحتلاج / الاحتلاج القلب / احتلاج المعده / اختلاط
العقل / الاختلاف / اختلاف الدم / الاختناق / اختناق
الرحم / اخيلوس / ادلاع اللسان / روبیان / ارتعاش / ارتياق /
ارقان / استرخاء / استرخاء الجفن / استرخاء الشرج /
استسقا / اسر البول / اسقاط / اسنان الفار / اسهال / اسهال
الدموى / اصن / اطروغیا / اعتقال / اعوجاج الذکر / اعياء /
اغماء / افطيوس / اقطيوس / اقموما / التواء / التصاق
الجفن / السن / الم / مسیح / الامتلاء / امتلاء غلاف القلب /
ام الدم / ام الصبيان / امغارینوس / اموریدوس / انوسیما /
انوار الاهداب / انتشار / انتصاب / انتصاب النفس / انتفاخ / انتفاخ
بعض / باقی المری / انفجار الدم من الاذن / انقلاع
الاذن / انقلاب / الجفن / انقلاب المعده / انقيماريوس /
انقيارس / انسا / انن / اوزیما / اوراطیس / اورام الاذن /
اوقیلوس / یلاوس

حرف الباء الباء الباء: بیادش نام / البشور / البشور فی
الحلق / بثرات السعال / بثر الأنف / البشور الغریبه / بشور
البلیغیه / بشور اللبنیه / البجران / بحوحة الصوت / البخرا /
بخر الأنف / البردة / البرسام / البرش / بشم / البرص / برص
الاسود / برص العين / برص الأطفال / بطلان الذوق و
فساده / البطم / پرگاریه / بکم / بنات الليل / البواسیر /
بواسیر الریحی / بواسیر الأنف / بواسیر الشقه / بواسیر
الرحم / البوالیتین / البهر / بول الدم / بول الدموی / البول
فی الفراش / بولیموس / البهق / البهت / البیاض / البیضه
حرف التاء المثناة فوقانیة: التاكل / التشاؤب / التحجر /
التخمة / التخيلات الشاذة النادرة / التریل / الترهل /

مزلق / مسدد / مسكن / مسهل / مشهى / مصلح / مصلب /
مطفی / معرق / معطس / معطش / مغری / معفن / مقلظ /
مفتت / مفتح / مفجج / مفرح / مفشى / مقطوع / مقىء /
مقرح / مقوى / ملطف / ملین / منضج / منفخ / موسخ /
منبت

فصل شانزدهم در بیان بعض اصطلاحات ٨٤

حرف الالف: آجام / ابکم / ابهر / اجدع / اجرد / اجوف /
اجهر / استنشاق / اصل / اغصان / اقومالی / اکتحال /
اکسومالی / اکلیل / انکیاب / اودیہ / اودرومالي / اوکسائی
حرف الباء: بادزهر / باقور / باکور / بتر / بخور / بربور / بزاق /
بزر / بشع / بصيص / بطایح / بحر / بکر / بنک
حرف التاء: تریاق / تصفیق / تصعید / تعلیق / تفه / تکرر /
تکلیس
حرف اللام: ثقیل / ثمر / ثمنش
حرف الجیم: جبر / جرم / له / بریش / جفاف / جمد
حرف الحاء: حاض / حاد / حب / حریف / حشیش /
حکاکه / حلاق / حلوا / طلیب / تل
حرف الخاء: خاثر / خره / خاف / لمع / لمع / خلیع /
خمل
حرف الدال: دابق / دسم / دلوک / داء غذاب / دواء
سمی / دواء مطلق / دهنی
حرف الذال: ذور / ذفر / ذوالخاصیة
حرف الراء: رادع / راجیع / رخص / رخو / ردی الکیموس /
رزین / رسوب / رمص / روٹ / روزومالی
حرف الزاء: زعوقه / زغب / زهر
حرف السین: ساحل / سایل / سباخ / سبط / سحق / سم
سنون / سهک / سهل
حرف الشین: شامخ / شتر / شجر / شدخ / شدخ عضل /
شدق / شرف / شطب / شمتہ
حرف الصاد: صالح الکیموس / صخریه / صفق / صفیق
حرف الضاد: ضماد
حرف الطاء: طاقی / طحن / طری / طلا / طیب
حرف العین: عبث / عصاره / عصیر / عطر / عقص / عنقود
حرف الغین: غرغره / غلیظ
حرف الفاء: فاتر / فتیلہ / فرزه / فرفری / فسخ
حرف القاف: قابض / قطور / قنبه
حرف الکاف: کثیر الغذاء / کثیف / کماد / کیموس /
کیلوس
حرف اللام: لخلخه / لحاء / لزاق / لطوخ / لطیف / لعابی /

حرف الزاء المعجمة: زحير / زرقت / زكام / زلق الامعاء
حرف السين: سبات / سبات سهرى / سباط / سبل / سبه /
سجج / سدد / السدة فى الخيشوم / سدر / السراسم /
سرطان / سرطان الرحم / سغه / سعال / سقوط اللهاة /
سقيروس / سكتة / سكر / سل / سل العين / سل / سلاق /
سلس البول / سلج / سلعه / سوء القنية / سوء الهضم /
سوبيحى / سوء مزاج / سونوخس / سهر

حرف الشين المعجمة: شبق / شتره / شخوص / شدخ /
شرق / شرقة الكبد / شرقاق / شرى / شطر الغب / شعر
المنقلب / شعيره / شفاف / شقاق / شقاقولوس / شقيقه /
شوص / شوصه / شوكة / شيرينج و شهديه / شهوة
الكلبي / شيرازيه / شيلم

حرف الصاد المهملة: صالبه / صبارى / صداع / صداع
الحدقه / صديد / صرع / صرير الاسنان / صغر الانثيين /
الصفرا / صلابة الاجفان / صلج / صمم / صنان / صوره /
صييان

حرف الضاد المعجمة: ضاغوط / ضجر / ضرس / ضعف
البصر / ضعف الأسنان / ضعف المعدة / ضعف الهضم /
ضعف الشهوة / ضعف الكبدى / ضغط القلب / ضغط
العين / ضفدع اللسان / ضلع / ضمور / ضيق / ضيق النفس
حرف الطاء المهملة: طايح / طاسر طاولس / طاسوقوس /
طاغو / طحال / طخاء / طراحدوطيس / طرفه / طرش /
طنين / طرسيس

حرف الراء المعجمة: ظفرباط / ظفرفه / ظلمت
حرف الحين المهملة: عاصور / عاقونا / عجره / عدسيه /
عذره / عذيو / عرج / عرق / عرق المدنى / عرق
النساء / عشا / عشرين / عصابه / عطاش / عطاش /
عظم الخصيتين / عقل / عنة / عنة / علة الدخانية /
عمش / عمى / عنبي

حرف الغين المعجمة: غانغرايا / غثيان / غده / غرب /
غشى / غشاوه / غصه / غضب / غلظ الاجفان / غمام / غم
حرف الفاء: فالج / فتق / فرنگ / فريسموس / فزع / فزع
الصبيان / فساد الشم / فساد الشهوت / فساد الهضم / فكر /
فلغمونى / فلق / فلكى / فواق / فوجشلا / فوبيجى / فوفه /
فونوس

حرف القاف: قادسوس / قارت / قاشيره / قاطوخوس /
قنام / قذف الدم / قذف القلب / قرانيطس / قرو / قروح /
قروح العفنه / قروح البلخي / قروح الوضره / قروح
الخيرونيه / قروح الساعيه / قروح السالفه / قرقس / قرن /

التزحر / تززع الدماغ / تزيد الاسنان / التشنج / تشنج
المعدة / تعقد المفاصل / تقشر القلب / تقطير البول / تعلق
العلق فى الحلق / تعقف الاطفاق / تقلب النفس / التمدد /
التمطى / التملل / تناثر الشعر / التنفس / تنفس
الصدعاء / التفتط / تمرط / توته / التوته / تهيج الاجفان /
التهوع / تينى

حرف الثاء المثله: الثالثيل

حرف الجيم: الجاورسيه / جحوظ العين / جحام /
الجدرى / جذب القلب / الجذام / الجراحة / الجرب / جرب
العين / جرب الكليه / جساءه الاجفان / جساءه المعده و
الكبد و الطحال / انشاء / جفاف الانف / الجمره / جمود /
جمود الصدر / حر رد الدم / اللبن فى المعدة و الامعاء /
الجنون / جنون البسى / جوع البقرى / جوع الكلبي /
الجهر

حرف الحاء المهملة و غها: الحيه / حرقة العين /
الحصبه / الحصفه / الحفر / حكا / حكة / حركة الانف /
حكة الرحم / الحمره / الحمق / الحمى / حمة / حمة / حمة /
يوم / حمى عفونى خلطى / حمى لازم / حمى نائيه /
حمى دموى / حمى صفراوى / حمى بلغمى / حمى
سوداويه / حمى سدس / حمى بسيط / حميات / حمى
حمى صالبه / حمى متبادل / حمى متداخله / حمى
متشركه / حمى مثله / حمى مختلفه / حمى وبائيه /
حميقى / حنطيه / حول

حرف الخاء المعجمة: خبث النفس / الخيط / الخجل /
خدر / خراج / خراط / خرب / خشم / خفش / خفقان /
خفقه الكبد / خلع / خلع المثانه / خلفه / خمار / خمول
بصر / خنازير / خناق / خناق الكلبي / خيالات / خيلان
حرف الدال المهملة: داء الاسد / داء الثعلب / داء الحيه /
داء الفيل / داء الكلب / دبيلة الكبد / داخس / دبابه / دبيله /
درور منى و شير / دشبد / دق الشيوخوخه / دلمع / دمعه /
دمل / دوار / دوالى / دوى / ديدان

حرف الذال المعجمة: ذات الاصل / ذات الجنب / ذات
الريه / ذات الصدر / ذات العرض / ذات الكبد / ذبابى /
ذبحه / ذرب / ذوبان / ذوسنطاريا كبدى / ذوسنطاريا
معوى / ذهاب ماء الاسنان / ذيايبطس

حرف الراء المهملة: ريع / ربو / رتق / رجاء / رض / رعا /
رعه / رعه / رعونت / رمد / رمص / رياح / الافرسه / ريع
البواسير / ريع المثانه / ريع الكليه / ريع الرحم / ريع
الشوكه / ريع الصبيان / ريع الغليظ

اوزان کبار طبیه نیز به ترتیب حروف تہجی: ابریق /
طالیقون / انطالیقی / ایاب / جرہ / جرہ صغیر / جرہ
انطالیقی / جوزق / جوہین / رطل / زورق / زورق
انطالیقی / سمطیس / صاع / طالیقون / قسط رومی /
قسط انطالیقی / قفیز / قوطولی / کیلچہ / کیلہ / مشربہ /
مکوک / من / من مکی / من رومی / من مصری و
انطالیقی / من اسکندرانہ / من قطری

ذیل در بیان تحویل بعض اوزان به بعض و معرفت آنها: تحویل درهم به مثقال / تحویل مثقال به درهم / تحویل مادون درهم بما دون مثقال / تحویل مادون مثقال بما دون درهم / تحویل اوزان دیگر به اوزان هندی

ادویه نباتیه منسوبه به زحل / ادویه منسوبه به
مشتري / ادویه منسوبه به مریخ / منسوبات نیر اعظم و
کوکب معظم شمس صاحب ضیای عالم / منسوبات نیر
زهره / منسوبات به عطارد / منسوبات نیر اصغر قمر ۱۱۶
تکمیل بیستم در بیان اسناد طب خال والد ماجد
مؤلف و والد ماجد قدس الله سرهما و مؤلف ۱۷۰

فصل در بیان شیافات..... ۱۷۳

فصل در بیان آبزنا و دستور فراگرفتن آنها ۱۷۴

آجر..... ۱۸۱

آرد توله..... ۱۸۳

۱۸۳..... آزاد درخت.....
 ۱۸۴..... آس.....
 فصل در بیان جوارشاتی که اصل و عمود در آنها حب
 ۱۸۶..... الانس است.....
 فصل در بیان ادله‌ای که اصل و عمود در آنها ورق
 ۱۸۹..... حب الانس است.....

قشعريره / قطوب / قلاع / قلاع / الاذن / قلع / قلق / قمل /
 القمل فى البدن / قمل الأجفان / قمور / قباء / قولنج /
 قىء / قيام الكبدى / قيح / قيله
 حرف الكاف: كابه / كابوس / كباد / كرب / كزاز / كزاز /
 كسل / كشح / كلال / كلف / كمنه / كمنه الدم
 حرف اللام: لقوه / ليشرغس

حرف الميم: ماشرى / ماليخوليا / مانيا / مسامير / مفص /
مضيض / مليله / مورسج / موتان / موم
حرف النون: نار الفارسي / ناسور / نتوء / نتوء الرحم / نتوء
السره / نزف الدم / نزله / نزول الماء / نزول ماء در عقب /
نسيان / نخاس / نفاطات / نفاخات / نفخ / نفث الدم / نفث
المده / نفث الانصباب / نقض / نقرس / نمش / نعله /
نواه

حرف التواضع: واقدہ / ونا / ش / اوش / اوجاء / وجع / وجع
 الخاصرة: وجع الہمرا / وجع مؤذ / وجع المفاصل / وجع
 اللورك / وحم / وحس / حفا / رنج / اورم / ورم / رخو /
 وشکین / اوری / اوضح / اوش

حرف الهاء: هاشمه / هرب / هاش / هاش / هاش / هم /
هواع / هول / هيضه
حرف الباء: يرقان / ينع

اوزان متعارفه شرعيه: قيراط / دانق / درهم / مثقال /
دينار / رطل عراقي / رطل مدني / رطل مكّي / مد / صاع /
قنطار

اوزان متعارفہ مختصہ بہ بلاد ہند: سرخ / رتی / ماشہ /
انہ / تانک / تولہ متعارفہ بنگالہ / مہر / پیسہ عالم گیری /
دام / سیر عالم گیری / من عالم گیری

اوزان متعارفه ایران: ارزه/ جبه/ قیراط/ دانق/ متقال
صیرفی/ آغاز بیگی/ سیر/ ده نار/ پنج نار/ دو نیم نار/
من تبریزی/ نیم من تبریزی/ پنجاه/ سیه/ پانزده/ من
شاهی

اوزان متعارفه طبیه صغار و کبار: ابولو/ ادویه/ استارا/
اکسوقافن/ اوقیه/ اوبولات/ اونقوش/ باقلا/ باقلا مصریه/
بردار صغیر/ بردار کبیر/ برمه/ پندقه/ ترمسه/ جرجرا/
جربونه شامیه/ جوح/ جوزه/ جوزه نبطیه/ جوزه ملکیه/
حامای صغیر/ حامای کبیر/ حبه/ حزمه/ حمصه/
خرما/ خرنوب/ خرنوب شامیه/ داللق/ درخمه/ درهم/

باب الالف مع التاء المثلثة.....	۲۳۰
اتل.....	۲۳۰
ائمد.....	۲۳۲
فصل در بیان جواهر سرمه ها.....	۲۳۴
فصل در بیان اکحالی که اصل و عمود در آنها ائمد است.....	۲۳۵
اثیر الملوك.....	۲۴۲
اجاص.....	۲۴۲
فصل در بیان شراب هایی که اصل و عمود در آنها اجاص است.....	۲۴۴
فصل در بیان نقوعانی که اصل و عمود در آنها اجاص است.....	۲۴۸
باب الالف مع الذال المعجمة.....	۲۴۹
اذراقی.....	۲۴۹
اذخر.....	۲۵۰
باب الالف مع الراء المهملة.....	۲۵۲
ارجوان.....	۲۵۲
ارز.....	۲۵۲
فصل در بیان نسخ ارجه.....	۲۵۹
ارغی.....	۲۶۲
باب الالف مع السين المهملة.....	۲۶۵
اسارون.....	۲۶۵
اسارخ.....	۲۶۸
فصل در بیان حبیبی که اصل و عمود در آنها اسطوخودوس است.....	۲۷۰
اسفاناخ.....	۲۷۵
اسفیداج.....	۲۷۸
اسفنج.....	۲۸۰
اسفندان.....	۲۸۱
اسفیداج.....	۲۸۱
فصل در بیان شیافاتی که اصل و عمود در آنها اسفیداج است.....	۲۸۴
فصل در بیان مراهمی که اصل و عمود در آنها اسفیداج است.....	۲۸۵
اسقیل.....	۲۸۷
فصل در منافع خل اسقیل و سکنجبین اسقیلی.....	۲۸۹
فصل در بیان دواهایی که اصل و عمود در آنها اسقیل است.....	۲۹۴
فصل در بیان ادھانی که اصل و عمود در آنها اسقیل	

فصل در بیان شربت هایی که اصل و عمود در آنها حب الّاس است.....	۱۹۲
فصل در بیان ضماداتی که اصل و عمود در آنها حب الّاس است.....	۱۹۴
فصل در بیان طلاهایی که اصل و عمود در آنها حب الّاس است.....	۱۹۴
فصل در بیان اقراص که اصل و عمود در آنها حب الّاس است.....	۱۹۵
فصل در بیان معاجینی که اصل و عمود در آنها حب الّاس است.....	۱۹۵
فصل در بیان نطوط..... که اصل و عمود در آنها حب الّاس است.....	۱۹۶
آس بری.....	۱۹۶
آطریلال.....	۱۹۸
آنس النفس.....	۱۹۹
باب الالف مع الباء الموحدة.....	۱۹۹
ابازیر.....	۱۹۹
ابراهیمیه.....	۲۰۰
ابریشم.....	۲۰۰
فصل در بیان خمیره هایی که اصل و عمود در آنها ابریشم است.....	۲۰۲
فصل در بیان سفوفاتی که اصل و عمود در آنها ابریشم است.....	۲۰۸
فصل در بیان شراب هایی که اصل و عمود در آنها ابریشم است.....	۲۰۹
فصل در بیان مفرحاتی که اصل و عمود در آنها ابریشم است.....	۲۱۴
ابو خلصا.....	۲۱۶
ابهل.....	۲۱۷
فصل در ذکر جوارشات ابهل.....	۲۱۸
باب الالف مع التاء المثناة الفوقانية.....	۲۱۹
اترج.....	۲۱۹
فصل در بیان جوارشاتی که اصل و عمود در آنها قشر زرد اترج است.....	۲۲۲
فصل در ذکر ادھان حب الاترج و قشر آن.....	۲۲۳
فصل در بیان اشربه حماض اترج و ورق آن.....	۲۲۶
فصل در ذکر عرق های پوست زرد اترج.....	۲۲۷
فصل در بیان اقراص قندی حماض اترج.....	۲۲۸
فصل در بیان مربیبات اترج.....	۲۲۸

۲۸.....	افتمون است.....	۲۹۵.....	است.....
فصل در بیان معاجینی که اصل و عمود در آنها		فصل در بیان سکنجینانی که اصل و عمود در آنها	
۳۷.....	افتمون است.....	۲۹۶.....	اسقیل است.....
فصل در بیان مغلی‌هایی که اصل و عمود در آنها		فصل در بیان شراب‌هایی که اصل و عمود در آنها	
۳۷.....	افتمون است.....	۳۰۱.....	اسقیل است.....
افریون.....		فصل در بیان غرغره‌هایی که اصل و عمود در آنها	
فصل در بیان حبوبی که اصل و عمود در آنها افریون		۳۰۲.....	اسقیل است.....
۴۰.....	است.....	فصل در بیان اقراض اسقیل مستعمل در تریاق فاروق	
فصل در بیان ادلهانی که اصل و عمود در آنها افریون		۳۰۲.....	است.....
۴۱.....	است.....	فصل در بیان لعوقاتی که اصل و عمود در آنها اسقیل	
فصل در بیان ضماداتی که اصل و عمود در آنها		۳۰۳.....	است.....
۴۳.....	افریون است.....	فصل در بیان معاجینی که اصل و عمود در آنها	
فصل در بیان قیروطیاتی که اصل و عمود در آنها		۳۰۳.....	اسقیل است.....
۴۴.....	افریون است.....	استغور.....	
فصل در بیان معاجینی که اصل و عمود در آنها		فصل در بیان جوارشات که اصل و عمود در آنها	
۴۴.....	افریون است.....	۳۰۵.....	استغور است.....
فصل در بیان احوال طایره بر کسی که از مقدار مق		فصل در ذکر نسخ معاجینی که اصل و عمود در آنها	
افریون زیاده بخورند خواه مفردا و خواه مرکبا.....		۳۰۶.....	استغور است.....
۴۵.....	افسنین.....	۳۰۷.....	اسود سالخ.....
فصل در بیان ادلهانی که اصل و عمود در آنها افسنتی		باب الالف مع الشین المعجمة.....	
۴۸.....	است.....	۳۰۸.....	اشترغار.....
فصل در بیان خواص و منافع شراب‌هایی است که		۳۰۹.....	اشق.....
اصل و عمود در آنها افسنتین است.....		فصل در نسخ مراهمی که اشق اصل و عمود است در	
۴۹.....	فصل در بیان ضماداتی که اصل و عمود آنها افسنتی	۳۱۰.....	آنها.....
۵۰.....	است.....	۳۱۱.....	اشنه.....
فصل در بیان قرص‌هایی که اصل و عمود در آنها		باب الالف مع الطاء المهملة.....	
۵۰.....	افسنین است.....	۳۱۲.....	اطریه.....
فصل در بیان مطبوخاتی که اصل و عمود در آنها		باب الالف مع الغین المعجمة.....	
۵۷.....	افسنین است.....	۳۱۴.....	اغبر.....
افشرج.....		باب الالف مع الفاء.....	
۵۸.....	افعی.....	۳۱۵.....	افاویه.....
فصل در بیان علامات افعی گزیده و تدارک سم آ		۳۱۶.....	افتمون.....
۶۰.....	فصل در بیان تریاق الافاعی.....	فصل در بیان حبوبی که اصل و عمود در آنها افتمون	
۶۱.....	فصل در بیان ترکیب نمودن این تریاق و نگاه داش	۳۱۸.....	است.....
و زمانی که بعد از ساختن آن می‌توان استعمال نم		فصل در بیان سفوفاتی که اصل و عمود در آنها	
۶۸.....	فصل در ذکر نسخ معتبره این تریاق.....	۳۲۱.....	افتمون است.....
۶۹.....	فصل در ذکر اقراض مستعمله در تریاق افاعی و جما	فصل در بیان سکنجینانی که اصل و عمود در آنها	
۷۱.....		۳۲۲.....	افتمون است.....
		فصل در بیان مطبوخاتی که اصل و عمود در آنها	

تقدم است و طریق ترکیب آن.....	۴۱۱	از منافع و خواص آنها.....	۳۷۴
فصل در بیان مرکباتی که اصل و عمود در آنها افیون		فصل در بیان اقراص اندروخورون مستعمل در تریاق	
است.....	۴۱۲	فاروق.....	۳۷۷
فصل در ذکر نسخ برشعنا.....	۴۳۵	فصل در ذکر منافع و مقادیر شربیات این تریاق در هر	
فصل در تریاقاتی که اصل و عمود در آنها افیون است.....	۴۴۴	علت و منفعت آن در هر مرض مرض.....	۳۷۸
فصل در ذکر حبوبی که اصل و عمود و جزو اعظم در		فصل در بیان مزاج این تریاق.....	۳۸۵
آنها افیون است.....	۴۵۸	فصل در بیان امتحان این تریاق و فرق میان طری و	
فصل در ذکر دواهایی که اصل و عمود در آنها افیون		قوی و عتیق و ضعیف و جید و ردی و صحیح و غیر	
است.....	۴۷۷	صحیح آن.....	۳۸۶
فصل در بیان مرکباتی که اصل و عمود در آنها پوست		فصل در ذکر شروط استعمال تریاق الافاعی در نفع از	
خشخاش است و دانه خشخاش است.....	۵۰۵	برای جمله امراض، چیزهای خاص و مقداری معین	
باب الالف مع القاف.....	۵۱۵	که شرط است در جمع آن برای آنها.....	۳۸۸
اقحوان.....	۵۱۵	فصل در بیان حبو، اقراص الافاعی.....	۳۸۹
اقط.....	۵۱۷	افیون.....	۳۹۱
اقلیمیا.....	۵۱۷	فصل در بیان ماهیت طری و اخذ و جمعیت وجودت و	
فصل در ذکر شیافات اقلیمیا.....	۵۱۹	ردائت و خواص و منافع و مستعمل افیون.....	۳۹۲
باب الالف مع الکاف.....	۵۱۹	فصل در بیان مضرت‌های افیون.....	۴۰۱
اکسیریه.....	۵۱۹	فصل در بیان دفع مضرت‌های افیون بوسیله امکان علاج	
فصل در ذکر اکسیرین.....	۵۲۰		۴۰۱
اکامل الملک.....	۵۲۱	فصل در بیان مقدار شربت آن.....	۴۰۲
ابومالی.....	۵۲۲	فصل در بیان علامات و معالجات کسی که افیون	
باب الالف مع المیم.....	۵۲۳	مقدار قاتل خورده باشد.....	۴۰۲
امله.....	۵۲۳	فصل در بیان سبب نشاط افیون و کیفیت آن و	
فصل در بیان اثرات داروها.....	۵۲۳	منشای اعتیاد بدان.....	۴۰۳
فصل در بیان روشنی که اصل و عمود در آنها امله		فصل در بیان طریق خوردن افیون در بیماری‌ها و	
است.....	۵۳۹	شب‌های ماه مبارک رمضان و خوردن آن قبل از طعام	
فصل در بیان مقدار امله.....	۵۴۵	و یا بعد از آن.....	۴۰۴
امروسیا.....	۵۴۶	فصل در بیان دفع عادت افیون و تعویض آن با ادویه	
باب الالف مع النون.....	۵۴۶	دیگر از مفرد و مرکبه.....	۴۰۶
انبج.....	۵۴۶	فصل در بیان حالاتی که بعد از ترک آن معتادین را	
انبجات.....	۵۵۱	عارض می‌گردد.....	۴۰۹
انبرباریس.....	۵۵۱	فصل در بیان معالجات این احوال به طریق اجمال	
فصل در بیان سفوفات انبرباریس.....	۵۵۵		۴۱۰
فصل در ذکر نسخ سکنجینات انبرباریسی.....	۵۵۵	فصل در بیان مدت بقای قوت افیون و کیفیت نگاه	
فصل در بیان شراب‌هایی که اصل و عمود در آنها		داشتن آن.....	۴۱۱
انبرباریس است.....	۵۵۶	فصل در بیان کیفیت استعمال افیون در تراکیب و	
فصل در بیان اقراصی که اصل و عمود در آنها		اکحال.....	۴۱۱
انبرباریس است.....	۵۵۹	فصل در بیان ابدال افیون.....	۴۱۱
انجبار.....	۵۶۸	فصل در تعداد مرکبات افیون‌دار که از حکمای ما	

کتاب حرف الباء الموحدة..... ۶۵۷	فصل در بیان شراب‌های انجیری..... ۵۶۹
باب الباء مع الالف..... ۶۵۷	انجدان..... ۵۷۱
بادزهر حیوانی..... ۶۵۷	فصل در ذکر جوارشات انجدانی..... ۵۷۲
فصل در بیان کیفیت پیدا شدن فادزهر در ولایت فارس..... ۶۵۹	انجن..... ۵۷۳
فصل در بیان جودت و ردائت بادزهر..... ۶۶۱	انزروت..... ۵۷۴
فصل در بیان مزاج و کیفیت بادزهر و خواص شبانکاره آن و مقدار شربت و بدل آن..... ۶۶۱	فصل در بیان دروراتی که اصل و عمود در آنها انزروت است..... ۵۷۵
فصل در بیان دستورات خوردن حجر التیس..... ۶۶۲	فصل در بیان شیافات انزروتی..... ۵۷۸
فصل در ذکر حبوب بادزهر حیوانی..... ۶۶۷	انفحه..... ۵۷۹
فصل در بیان بادزهر معدنی..... ۶۶۹	انقر دیا..... ۵۸۰
فصل در ذکر حبوب بادزهر معدنی..... ۶۷۱	فصل در بیان نسخ انکیاب..... ۵۸۰
بادرنجویه..... ۶۷۱	انیسون..... ۵۸۴
فصل در بیان بادمهرج..... ۶۷۳	فصل در بیان نسخ اقراص انیسون..... ۵۸۷
فصل در ذکر نسخ باسلیقونات..... ۶۷۳	باب الالب مع الالواو..... ۵۸۸
فصل در نسخ پاشویه‌ها..... ۶۷۵	اوز..... ۵۸۸
باب الباء مع التاء المثناة الفوقانیة..... ۶۷۷	باب الالف مع الها..... ۵۸۹
بتیسه مضاعفه..... ۶۷۷	اهال..... ۵۸۹
باب الباء مع الخاء المعجمة..... ۶۷۷	اهلیج..... ۵۸۹
فصل در بیان پخته‌جوشات..... ۶۷۷	فصل در بیان اهللیجات مرپا..... ۵۹۲
فصل در بیان بخورات..... ۶۷۸	فصل در ذکر اطریفلات..... ۵۹۴
بخور مریم..... ۶۷۸	فصل در بیان نسخ اقسام اطریفلات..... ۵۹۹
باب الباء مع الراء المهملة..... ۶۸۲	فصل در بیان نسخ جوارشات اهللیجی..... ۶۰۱
فصل در ذکر برودات..... ۶۸۲	فصل در بیان حبوبی که اصل و عمود در آنها اهللیج است..... ۶۱۸
باب الباء مع السین المهملة..... ۶۸۶	فصل در ذکر ادهان کلکلاتنج..... ۶۲۱
بسباس..... ۶۸۶	فصل در بیان سفوفاتی که اصل و عمود در آنها اهللیج است..... ۶۲۳
فصل در ذکر نسخ جوارشات بسباسه..... ۶۸۶	فصل در ذکر اشربه اهللیج..... ۶۲۶
فصل در بیان نسخ معاجین بسباسه..... ۶۸۷	فصل در بیان نسخ کلکلاتنجات..... ۶۲۷
بسد..... ۶۸۷	فصل در بیان مطبوخاتی که اصل و عمود در آنها اهللیج است..... ۶۳۳
فصل در ذکر نسخ اقراص بسد..... ۶۸۸	فصل در بیان معاجینی که اصل و عمود در آنها اهللیج است..... ۶۴۵
بسفایج فستقی..... ۶۸۹	فصل در بیان مفرحات اهللیجی..... ۶۴۹
باب الباء مع الصاد المهملة..... ۶۹۰	فصل در ذکر معاجین نجاج..... ۶۵۱
بصل..... ۶۹۰	فصل در بیان نقوعاتی که اصل و عمود در آنها اهللیج است..... ۶۵۳
باب الباء مع الطاء المهملة..... ۶۹۱	باب الالف مع الباء المثناة التحتانیة..... ۶۵۵
بط..... ۶۹۱	ایرسا..... ۶۵۵
بطیخ هندی..... ۶۹۲	
باب الباء مع الغین المعجمة..... ۶۹۳	
بغرا..... ۶۹۳	
باب الباء مع القاف..... ۶۹۳	

۷۳۶..... فصل در ذکر شراب‌های تربدی	۶۹۳..... بقلة الحمقاء.....
۷۳۶..... فصل در بیان نسخ معاجین تربدی	۶۹۴..... باب الباء مع اللام.....
۷۳۷..... ترنجبین.....	۶۹۴..... بلادر.....
۷۳۸..... فصل در بیان تریاقات که در آنها افیون نیست	۶۹۶..... فصل در بیان مرکباتی که اصل و عمود در آنها عمل
۷۴۵..... ترخوانه.....	۶۹۶..... بلادر است.....
۷۴۵..... ترینه.....	۷۰۰..... فصل در بیان جوارشاتی که اصل و عمود در آنها بلادر
۷۴۶..... باب التاء مع الشین المعجمة.....	۷۰۰..... است.....
۷۴۶..... تشمیزج.....	۷۰۶..... بلسان.....
۷۴۶..... فصل در بیان ذروراتی که اصل و عمود در آنها	۷۰۸..... بلوط.....
۷۴۶..... تشمیزج است.....	۷۰۹..... فصل در بیان سفوفات بلوطی.....
۷۴۷..... باب التاء مع الفاء.....	۷۰۹..... فصل در ذکر معاین عطایی که اصل و عمود در آنها
۷۴۷..... تفاح.....	۷۰۹..... بلوط است.....
۷۴۸..... فصل در بیان جوارشات تفاحی.....	۷۱۰..... باب الباء مع الراء.....
۷۵۰..... فصل در ذکر شراب‌های تفاح.....	۷۱۰..... بن.....
۷۵۲..... باب التاء مع المیم.....	۷۱۳..... باب الباء مع النون.....
۷۵۲..... تمر.....	۷۱۳..... فصل بیان بنادق البزورات.....
۷۵۳..... تمر هندی.....	۷۱۴..... بنفسج.....
۷۵۵..... باب التاء مع النون.....	۷۱۵..... فصل در نسخ حبوب بنفسج.....
۷۵۵..... تنباکو.....	۷۱۷..... فصل در بیان نسخ اشربه بنفسج.....
۷۵۸..... فصل در ذکر نسخ تنزوها.....	۷۱۸..... فصل در ذکر نسخ اقراص بنفسج.....
۷۶۰..... باب التاء مع الواو.....	۷۲۰..... فصل در بیان لعوقات بنفسجی.....
۷۶۰..... توت شامی.....	۷۲۱..... فصل در ذکر نسخ معاجین بنفسج.....
۷۶۱..... توان.....	۷۲۲..... پنج.....
۷۶۱..... ری.....	۷۲۲..... باب الباء مع الواو.....
۷۶۱..... توتیا.....	۷۲۲..... فصل در ذکر انواع نسخ بوزه‌ها.....
۷۶۴..... فصل در ذکر نسخ بیوب توتیای هندی.....	۷۲۳..... باب الباء مع الیاء المثناة التحتانیة.....
۷۶۴..... فصل در بیان ذکر نسخ نه اصل و عمود در آنها توتیا	۷۲۳..... پیش.....
۷۶۴..... است.....	۷۲۸..... بیض.....
۷۶۵..... فصل در بیان مراهم توتیایی.....	۷۳۰..... فصل در ذکر نسخ عجه.....
۷۶۶..... توبال.....	۷۳۲..... کتاب حرف التاء المثناة الفوقانیة.....
۷۶۶..... باب التاء مع الیاء المثناة التحتانیة.....	۷۳۲..... باب التاء مع الالف.....
۷۶۶..... تیزاب فاروقی.....	۷۳۲..... تانبول.....
۷۶۶..... تین.....	۷۳۳..... فصل در بیان عرق‌های تانبول.....
۷۶۷..... فصل در بیان نسخ شراب تین.....	۷۳۳..... باب التاء مع الراء المهملة.....
۷۶۹..... تیواج.....	۷۳۳..... تربد.....
۷۷۱..... کتاب حرف التاء المثثلة.....	۷۳۴..... فصل در ذکر نسخ حبوب تربدی.....
۷۷۱..... باب التاء مع العین المهملة.....	۷۳۵..... فصل در ذکر نسخ دواء الثربد.....
۷۷۱..... نعلب.....	۷۳۶..... فصل در بیان نسخ سفوفات تربدی.....

باب الناء مع الواو..... ۷۷۱
 نوم..... ۷۷۱
 كتاب حرف الجيم..... ۷۷۹
 باب الجيم مع الالف..... ۷۷۹
 جای خطایی..... ۷۷۹
 باب الجيم مع الدال المهملة..... ۷۸۳
 جدوار..... ۷۸۳
 در بیان جودت و ردائت جدوار و فرق میان خالص و
 مفشوش آن..... ۷۸۴
 فصل در بیان مزاج و کیفیت و منافع جدوار..... ۷۸۵
 فصل در بیان حبوبی که اصل و عمود در آنها جدوار
 است و نیز در بیانها قدری افیون از برای حفظ ترکیب
 داخل است و اصل و عمود در آنها جدوار است به
 خلاف حبوب جدواری که ترکیب افیون ذکر نموده
 شد که اصل و عمود در آنها افسون است و جدوار از
 برای اصلاح افیون داخل است..... ۷۸۹
 فصل در ذکر حبوب جدوار که اصل و عمود در آنها
 جدوار است و افیون داخل نیست..... ۷۹۲
 فصل در ذکر نسخ معاجین جدواری..... ۷۹۷
 فصل در بیان نسخ مفرحات جدواری..... ۱۱۸
 باب الجيم مع الزاء المعجمة..... ۷۹۶
 جزر..... ۷۹۶
 فصل در ذکر نسخ اشربه جزر..... ۸۰۰
 فصل در ذکر الوان اطعمه جزری..... ۸۰۱
 باب الجيم مع اللام..... ۸۰۲
 جلاب طبی..... ۸۰۲
 جلنار..... ۸۰۲
 فصل در ذکر اقراص جلناری..... ۸۰۲
 باب الجيم مع الميم..... ۸۰۴
 جمد..... ۸۰۴
 جمهوری..... ۸۰۵